

ΤΕΙΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΕΤΗ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΣΑΡΣΑΙ

(Αι θεωρίαι τοῦ περὶ Δραματικῆς Τέχνης.—Οἱ λόγοι τῆς μεγάλης τούτου ἐκπαιρέσεως).

Αἱ δραματικαὶ θεωρίαι τοῦ Sarcey οὔτε πολυάριθμοι ἦσαν οὔτε πολὺ νέαι. Αἱ καλλίτεραι ἐξ αὐτῶν εἶχον ἤδη ἐταθεῖ ὑπὸ τοῦ Lessing καὶ ὁ Σαρσὶ προθύμως, ἀλλὰ σπικνίως, ἐδήλου ὅτι τὰς εἶχεν ἐκπονήσας ἐκ τῆς «Δραματουργίας». Πρωτοτύπους θεωρίας εἶχεν κυρίως δύο, αἱ ἀπεθανάτισεν εἰς δύο φράσεις αἵτινες ἐμεινεν κλασσικαί. Ἡ πρώτη ἤξιον ὅτι ἐν παντὶ δράματι εὑρίσκεται μία σκηνὴ ἐν ᾗ συνοψίζεται τὸ ζήτημα καὶ ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ὁποίας ἐκpendεται ἡ τύχη τοῦ ἔργου, ἥτοι ἡ θεωρία «*de la Scene a Faire*». Ἡ δευτέρα συνίστατο ἐν τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἐν παντὶ δράματι τὰ πάντα πρέπει νὰ ἐκπονεύωνται ἐκ τῶν προτέρων καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεατοῦ νὰ προπαρασκευάζεται εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιθυμῇ ἢ νὰ προβλέπῃ τὸ συμβεβημένον, ἡ δὲ δραματικὴ τέχνη δὲν εἶναι ἄλλο ἢ ἡ τέχνη τῆς προπαρασκευῆς. *Le theatre est l'Art des Preparations*. Αὗται ἦσαν αἱ βάσεις τῆς μεθόδου τοῦ Sarcey καὶ εὐσεβῶς δεκνύουσιν τὸ ἰδεῶδες καὶ τοὺς περιορισμοὺς τῆς δραματικῆς τέχνης διότι μέθοδος τοιαύτη ὑποθέτει ὅτι ἐν δράματι δὲν εἶναι τὸ γέννημα εὐφροῦ φαντασίας ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ἐπιτηδαιῶν τεχνηματίων. Ἐπιτηδαιοί, κλοπὴ καὶ ζωπὸς διάλογος καὶ ὄχι βάθος ἰδεῶν, ὄχι χάρις ἢ μεγαλεῖον ὅρων, ὄχι μελέτη χαρακτήρων, καταντῶσιν μὲ τοιαύτας θεωρίας τὸ ἰδεῶδες καλοῦ δράματος. Πρὸς τοῦτοις πᾶν δράμα ἐπρεπε νὰ διδασκιδεῖ ἢ νὰ συγκινῇ. Ὅταν ἔργον τι παρουσιάζει τὰς ἀρετάς ταύτας ὁ Sarcey ἐκρίνεται ἐπιεικῶς διὰ τὰ ἄλλα τοῦ πλημελόμενου, ὅπως παρημέλει τὰς ἄλλας τοῦ ἀρετῆς. Τῇ ἀληθείᾳ ἀπὸ κειροῦ εἰς κειρὸν ἐξῆρε τὸ ὅρος ἢ τὴν ἐκφρίθειαν ταῦτε ἢ ταῦτε συγγραφίως, ἀλλὰ κατὰ βάθος ἐθεώρει τὰς ἀρετάς ταύτας δευτερεύουσας, καὶ δὲν τὰς ἀνέρεσε παρὰ καθ' ὅσον συναδανάζοντο μὲ ἐπιτηδαιότητα περὶ τὴν πλοκήν. Λέγετε ὡς παράδειγμα τὸν Σοφοκλῆα. Ἐκθειάζει λ. χ. τὸ ὄρος καὶ τὴν ποιήσιν τοῦ Οἰδίποδος ἀλλὰ τοῦτο ἐν παρέδῳ, ἐπιμένει κυρίως ἐπὶ τῆς ἐπιτηδαιότητος ἣν ὁ Σοφοκλῆς ἰδεῖεν εἰς τὸ δράμα τοῦτο ἐπὶ τῆς τέχνης μὲθ' ἧς ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ Οἰδίπους μανθάνει τὴν ἀληθῆ του καταγωγὴν, καὶ νομίζει ὅτι κάμνει μεγάλον ἔκπαινον εἰς τὸν ἐξοχώτερον τῶν δραματουργῶν γράφων ὅτι οὗτος ἐγνωρίζε τὴν τέχνην του ὅπως ὁ d'Ennery ὁ συγγραφεὺς τῶν δύο Ὀρφικῶν. Ἐξ ἄλλου δὲν ἠγάπησε ποτὲ τὸν Εὐριπίδην, διότι οὗτος ἠρέσκατο εἰς φιλοσοφικὰς συζητήσεις, αἵτινες κατὰ τὸν Sarcey ἐβράδυνον τὴν πορείαν τοῦ δράματος, καὶ διότι Εὐριπίδης ἐξωγράφει τοὺς ἀνθρώπους μὲ χρώματα ἀκριβῆ τὰ ὅποια ὡς ἐκ τῆς ἀληθείας των δυσπερστοῦσιν ἀνθρώπων ὅστις μετὰ καλὸν γέσθη πηγαίνει εἰς τὸ θέατρον ὅπως διασκεδάσῃ καὶ ὄχι ὅπως διασκεθεθῇ ἐπὶ τῆς ἀθλιότητος τοῦ ἀνθρώπου γένους. Ἐν

ἐνὶ λόγῳ τὸ ἰδεῶδες τοῦ Sarcey εἶναι τὸ ἰδεῶδες τῆς δραματικῆς σχολῆς τοῦ 1850, τῆς σχολῆς τοῦ Augier τοῦ Sardou τοῦ Labiche ἐὰν ὅχι τὸ τῆς τοῦ Scribe. Ἐν ὧσιν ἐβασίλευεν ἡ σχολὴ τοῦ Augier τὰ πάντα ἔβχινον κατ' εὐχὴν, εἶχε μὲν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν συζητήσεις μετὰ τοῦ Dumas Fils ὅστις κατὰ τὸν Sarcey ἤθελε νὰ μεταβάλλῃ τὴν σκηνὴν εἰς βῆμα, ἀλλ' ὁ Dumas ἀφ' ἑνὸς μὲν μόνον κατ' ἐπιφάνειαν εἶχεν νέας ιδέας ἀφ' ἑτέρου δὲ ἦτο καὶ αὐτὸς θερμὸς ὀπαδὸς τῆς θεωρίας τοῦ Θεάτρου «Art des Preparations», ὥστε ἡ συμφιλίωσις ἦτο εὐκολός. Ἡ κατὰπτωσις τοῦ Sarcey ἤρχισεν ὅταν ἀνεφάνη ἡ ρεαλιστικὴ σχολὴ μὲ τὸν Becque μὲ τὸν Antoine καὶ τὸ theatre libre. Ὁ Sarcey ἤρχισε κατ' αὐτῶν πόλεμον σφοδρότατον ὅπου ἔδειξε σπάνιον πείσμα καὶ σπινίαν ἑλλειψιν διορθικότητος, μόνον ὅταν ἡ νέα σχολὴ ἐθιράμβευσεν παρεδέχθη ὅτι πράγματι τὸ Γαλλικὸν θέατρον ἔχρηζεν ἀναμορφώσεως. Ἀλλὰ τὰ ἐλαττώματ' αὐτοῦ ἐφθασαν εἰς τὴν κολοφῶν των ὅταν ἤρχισαν αἱ περὶ τὰς δραμάτων τοῦ Ibsen Ὅτι καὶ ἂν φρονῇ τις περὶ τοῦ Νορβηγοῦ ποιητοῦ δὲν δύναται ν' ἀνγνώσῃ ἄνευ ἀηδίας τὰς κοιτικὰς αἰς ἔγραψεν ὁ Sarcey εἰς τὸ Temps ἢ εἰς τὴν μνηστὶν Cosmopolis. Ὁ Γαλλικὸς μιτοξενισμὸς καὶ ἡ στενότης τῶν ἰδεῶν ἐν αἷς ἀνετράφη ἀνεφάνησαν τότε ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ λαμπρότητι. Αἱ κριτικαὶ τῶν ἡσάν δύο εἰδῶν, πότε τὸ δράμα ἦτο κάπως στρυφνὸν καὶ τοῦτο ἐφθάνεν ὅπως καταδικασθῇ ὡς ἀσυμβίβαστον μὲ Λατινικοὺς ἐγκεφάλους, καὶ πότε τὸ δράμα ἦτο εὐκρινὲς ὅπως ἡ Μάγδα ἢ ἡ Χρεωκοπία τότε δ' ἔλεγεν ὁ Sarcey ὅτι τὸ δράμα ὁμοίαζεν εἰς χίλις ἄλλα Γαλλικὰ ἔργα καὶ ἦτο περιττὸν νὰ παρασταθῇ ἐπὶ Γαλλικῆς σκηνῆς. Μὲ τοιαύτας θεωρίας καὶ τοιαύτας ιδέας δὲν εἶναι ἀπορίας ἄξιον ὅτι ὁ Sarcey ἔχασεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς ἀναφκνήσεως τοῦ Jules Lemaitre τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ φιλολογικοῦ κόσμου. Ἐκράτησεν ὅμως μέχρις ἐσχάτων τὴν ἀπειρον ἐμπιστοσύνην τοῦ κοινοῦ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιρροή του δὲν ἔπαυσεν αὐξάνουσα. Εἶναι καιρὸς νὰ ἐρευνήσωμεν τοὺς λόγους τοῦ φαινομένου τούτου.

Οἱ λόγοι τῆς ἐπιτυχίας του εἶνε πολλαπλοί.

Πρῶτον εἶχε τὸ ἀνεκτίμητον δῶρον νὰ γνωρίζῃ νὰ διηγῇται τὴν ὑπόθεσιν τῆς παρασταθείσης κωμῆδος. Καὶ ὁ τρόπος του τοῦ διηγείσθαι ἦτο ἀμίμητος, ζωηρὸς καὶ διασκεδαστικός. Ὁ κόσμος εἶχε δίκαιον νὰ λέγῃ ὅτι ὅταν τις ἐδίδεκε τὸν Sarcey εἶδε τὸ κομᾶτι.

Δεύτερον ἦτο πάντοτε εὐχάριστος καὶ ἐξέφραζε τὴν γνώμην μὲ μεγάλην λευθερίαν καὶ μεγάλην ἀπλότητα. Δὲν ἔμενε ποτὲ ὑπεράνω τῆς δικαιοῦς τῶν ἀναγνωστῶν του, καὶ συχνά προσεποιεῖτο ὅτι ἦτο κατώτερος αὐτῶν. Προσθέσκατε τι φύσει καὶ ἀντροπῇ εὐρίσκατο εἰς ἐπικοινωνίαν ἰδεῶν μὲ τὴν μᾶζαν τοῦ κοινοῦ. καὶ τοῦτο εἶνε δῶρον ἀνεκτίμητον διὰ δημοσιογράφον, καθ' ὅτι οἱ ἀναγνώται δὲν ζητοῦσιν εἰς τὸν γράφοντα νὰ τοὺς δώσῃ τὰς ιδέας του καὶ νὰ τοῖς

μάθη κάτι τι νέον. ἀλλ' ἀπλῶς νὰ τοῖς διατυπώσῃ τὰς ἰδέαις αἱ ἔχουσιν αὐτοὶ
οἱ ἴδιοι καὶ νὰ τοὺς ἀναγγέλλῃ ὅτι ᾗδῃ γνωρίζουσιν

οὐ ἰδίῳ καὶ νῦν τὰς ἀναγγελλὰς ὅτι καὶ ἡμεῖς
Ἐκτός τῶν δύο τούτων προτερημάτων, καὶ τὸ δεύτερον εἰς αὐτῶν εἶναι προ-
τέρημα ἔσον καὶ ἐλάττωμα, ὁ Sardoy εἶχεν ἄλλα πολύτητα προσόντα. Ἦτο
φιλόπονος εἰς τὸ ἄκρον καὶ εὐσυνειδήτος εἰς βαθμὴν ἀπίστατον, ὅχι μόνον ὡς
καθαρὰ τὴν γνώμην του μὴ φειδόμενος ὥστε ἐχθρῶν ὥστε φίλων ὅχι μόνον φέρε
χρημάτων κρείσσων κατάρθου νὰ ὑπερβῇ καὶ ἄλλας ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας
συνήθεις εἰς τὸν θεατρικὸν κόσμον, ἀλλ' εἶχε ἰδιαιτέραν εὐσυνειδήσιον, ἥτις ἦτο
ἀποτέλεσμα τοῦ ἰδιαιτέρου πειρασμοῦ ὑπερ ἔτρεφε πρὸς τὸ ἀπαγγεῖλαι του. Παρί-
στατο εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις καὶ ἔσον βλακῶδες καὶ ἂν ἦτο τὸ παριστανό-
μενον ἔργον ἔμεινεν μέχρι τοῦ τέλους. Ὅταν δὲν ὑπῆρχον πρώται περιστάσεις
ὀπήγαιεν εἰς τὰ θέατρα τῶν πλείν ἀπομεμπασμένων συναισθῶν. Τὸ θέα-
τρον ὀπήγαιεν καθ' ἑσπέρην εἰς τὴν Γαλλικὴν Κομωδίαν καὶ κατὰ τὴν μόνον ἑσπ-
έραν καθ' ἡν κατ' ἔτος ἀναπαύετο μετέβαινεν εἰς τὸ Βουγιῖν, τὸ μόνον παρα-
θελάσιον ὅπου ὑπάρχουν δύο μεγάλα θέατρα. Ἐν μὲν λέξει ἔγκαια τὸ θέατρον
μετέβαινεν εἰς τὴν ψυχὴν του ἐν ᾧ ὅλοι οἱ συνάδελφοί του τὸ εἶχον βαρεθῆ, ἀφίερται
τῇ κριτικῇ του ἀποκλειστικῶς εἰς θεατρικὰ ζητήματα, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι ἀπὸ τοῦ
Jules Janin μέχρι τοῦ Jules Lemaitre, διάφοροι καθ' ἑαυτοὺς εἶχον τοῦτο τὸ κα-
τεστῆκεν ὅτι ἡ δραματικὴ κριτικὴ ἦτο συστηματικῶς ἀφορμὴ δι' αὐτοὺς νὰ πραγμα-
τευωνται ἄλλα ζητήματα. — Ἡ στοργὴ αὐτῆ τοῦ Sardoy διὰ τὸ θέατρον καὶ τὰ
περὶ αὐτοῦ ἔδωκε μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ κοινοῦ καὶ τῶν ἰδιοποιῶν.

περί αὐτοῦ τοῦ ἰδῶκα μεγίστην ἐπιρροὴν καὶ τοῖς κοινῶς ἐπιφρο-
νέουσιν ἐπὶ τῇ ἀποκαταστάσει τοῦ κράτους. Ἐπὶ τοῦ κοινοῦ διότι τὸ κοινόν ἦτο βέβαιον καὶ εὐρὴ ἐν θεατρικῇ ἐπιφρο-
νίᾳ, ὅτι ἐζητήθη ἐν αὐτῇ, ἤτοι κρίσεις περὶ θεάτρων ἢ περὶ θεατρικῶν θεμάτων μακρο-
μικρῶς ἐχόντων σχέσιν πρὸς τὴν φιλολογίαν ἀλλ' ἐπωσθεύοντες ἐνδιαφερόμενοι τῇ
κοινῇ, ἰδίως δὲ τὸ Παρισίον κοινόν ὅπερ ὅραμα τῶν διεσπασμένων τῶν θεάτρων ἐπι-
καίεται εἰς κυρίας φορολογίας καὶ ἐνοχλήσεις. Τὸ ζήτημα τῆς τιμῆς τῶν θέσεων
τῶν ἀτελευτήτων διαλαϊμάτων, τῶν *levens de rideau*, τῶν *ouvroises*, (κατὰ
χαίρειναι ἐπίτηδες τὰς Γαλλικὰς ἐνομοκτίας μόναι αὐταὶ ἐπαρξάμεναι τὰ πράγ-
ματα) ἔσαν διὰ τὸν *Sarcey* θέματα ἐνδύων ἀφ' ὧν ἕκαστος ἐπέτυχεν τὴν
ἐλάττωσιν τῶν κατὰχρήσεων πάντως δ' ἠμποδίσαν τὴν ἀύξησιν αὐτῶν. Ἐπὶ τῶν
ἡθοποιῶν ἡ ἐπιρροὴ τοῦ ἀσέβη μεγαλειτέρη διότι ἦτο ὁ μόνος ἱσχυρὸς συστα-
τικὸς ἐνεσθάρρυνε τοὺς νέους ἀκολοῦθει τὰς προέδους των καὶ ποτὲ δὲν ἔπαυε
παραινῶν αὐτούς. Ἦτο δ' ἐπίσης ὁ μόνος ἱσχυρὸς ἐτόλμα καὶ λέγει τὴν ἀλήθειαν
εἰς τοὺς μεγάλους, καὶ ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἐπιφάνειαν αἱ διανοήσεις τοῦ μέ τὸν *Couquelin*
καὶ ἄλλους τοιούτους εἰναι ἀληθῆ ἀριστουργήματα λεπτῆς εἰρωνίας καὶ εὐφυΐας
κατ' ὅσον.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ Sarcey καὶ τοιοῦτος ἀναφαίνεται ἐν τῷ ὀκτατόμῳ του ἔργῳ.

Ὡς κριτικὸς ἐστερεῖτο προφανῶς τῶν μεγάλων δώρων τὰ ὅποια κάμνουν ἓνα Sainte Beuve ἢ ἓνα Lessing, ἀλλ' εἶχε φιλοπονίαν εὐσυνειδησίαν καὶ πλεῖστα δευτερεύοντα προτερήματα ἅτινα ἀρκοῦσιν διὰ τὴν καθημερινὴν κριτικὴν. Ἐὰν δὲ θελήσῃ τις νὰ συνοψίσῃ τὴν θεατρικὴν του Αἰσθητικὴν παρατηρεῖ τάχως τὸ ἐξῆς διπλοῦν φαινόμενον. Εἶχε κάλλιστα διδάσκει καὶ θαυμασίως ὀρίσῃ τὸ ἰδεῶδες τοῦ καλοῦ, ὅπως ἀντελαμβάνοντο τὸ καλὸν ἐν Ἰαλλίᾳ κατὰ τὸ 1860, ἀλλ' εἶχε τὴν ἀπαίτησιν νὰ ἐπιβάλλῃ τὸ ἰδεῶδες ἐκεῖνο, ὡς μέτρον τοῦ καλοῦ ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ. Εἶχεν ἐπίσης παρατηρήσῃ πολὺ ὀρθᾶ ὅτι ἐκεῖνο ὑπερδιακρίνει τὸ θέατρον ἀπὸ τῶν ἄλλων φιλολογικῶν μορφῶν εἶναι ἡ ἀνάγκη πλοκῆς καὶ διαλόγου, συνεπέρανε ὅμως ἐκ τούτου ὅτι ἐν δραματικῷ ἔργῳ οὐδὲν ἐκτὸς τῆς πλοκῆς καὶ τοῦ διαλόγου εἶχον πραγματικὴν σηματούχον. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ αἰσθητικὴ τοῦ Sarcey, ὅπως καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ἦτο περίεργον καὶ ὅλως Ἰαλλικὸν μῆγμα μεγάλης εὐφυΐας καὶ σπανίας «στεροκεφαλίας».

Ἄνδρ. Μιχ. Ἀνδρεάδης.

ΤΕΛΟΣ ΑΡΧΙΣΜΕΝΗΣ ΟΜΙΛΙΑΣ

Πᾶν μοι μέλει
(Πλάτων.)

Σωστά. Κάθε μέγας φιλόσοφος εἶναι ποιητὴς τῆς ἀφρημένης ιδέας, εἶναι τῆς φαντασίας λειτουργὸς καὶ ἐκεῖνος. Ἐκεῖ ποῦ πιστεύει πῶς γκρεμίζει τὸν ποιητικὸ Μῦθον μὲ τὰ γυμνά τὰ λόγια του, τῆς καθαρῆς Ἀλήθειας ὑποταχτικὰ, δημιουργεῖ καὶ ἐκεῖνος μιὰ Μυθολογίαν. Τοῦ κάκου, Ξενοφάνη, Παρμενίδη, τοῦ κάκου, φανατικοὶ πολέμιοι τοῦ ὠραίου ἀνθρωπομορφισμοῦ καὶ τοῦ ποιητικοῦ μύθου, καταφρονᾶτε καὶ μισεῖτε τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Ἡσίοδον, καὶ κάνετε γι' αὐτοὺς ὅ, τι θὰ κάμῃ γιὰ τοὺς ἐναντίους του χιλιάδες χρόνια ὕστερ' ἀπὸ σᾶς ὁ Δάντης· ρίχνετε στὸν Ἅδην τοὺς δύο ἀθάνατους τραγουδιστάδες, καὶ τοὺς τιμωρεῖτε μὲ τὰ βασανιστήρια τῶν κολασμένων. Μὲ εἰκόνες καὶ ἐσεῖς μιλεῖτε, τὸν Πήγασον καβαλλοκεύετε, καὶ ἀξίζετε καὶ ζήτε, γιὰτὶ μυθοπλαῖστες εἰσάστε, κατὰ τὸ δικό σας τρόπο. Ὁ μεταφυσικὸς, ἐποποιὸς εἶναι τοῦ Κόσμου καὶ σὰν ἐκείνους ποῦ τὴ λύρα κράτησαν ξέρεи καὶ μᾶς συγχινεῖ. Ὁ Σέλλεϋ γράφει : «Ἠλλάδα τὸ ξεχώρισμα μεταξὺ φιλόσοφου καὶ ποιητῆ. Πλάτωνα καὶ Βάκωνες, καλὰ καλὰ, ποιητὰδες εἶναι.»